



■ ТОМ 4/БРОЙ 2/2023

Андриана Коцева

## РОЛЯ И ЗНАЧИМОСТ НА НАЦИОНАЛНИТЕ И МЕЖДУНАРОДНИ СКУЛПТУРНИ СИМПОЗИУМИ В ДЪРВО ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЪВРЕМЕННАТА ХУДОЖЕСТВЕНА РЕЗБА И ХУДОЖНИКА РЕЗБАР

Една от възможностите за реализация на художниците резбари – монетарна и материална, са участията им в национални и международни скулптурни симпозиуми в дърво. Практиката за организиране на подобен тип художествени мероприятия е стара (В Европа датира от началото на XX век, а в България – от средата на 80-те години на XX век.)<sup>1</sup> и предлага на художниците публична изява с различно звучене от тази на Салона. Работата на терен и общуването с публиката по време на сътворяването на една художествена творба засилва както интереса на тази публика, така и стимулира художника да работи в ограничени срокове.

В различните части на света и Европа съществуват достатъчно на брой скулптурни симпозиуми, някои от които с дългогодишни традиции, които се провеждат ежегодно и събират автори от различни страни, възрастови групи и възможности. Обмяната на опит и общуването са предпоставка за растеж, в това число и творчески.

Какви са ползите за един художник резбар от участията му в симпозиуми, за гилдията и за самото изкуство?

### 1. Възможност за младите автори

Подобен тип изяви, дори и на национално ниво, са добра възможност за утвърждаване на името на младите творци. Богатата творческа биография и работата на терен са предпоставка за изразяването на положителен публичен профил на художника. „Проходящите“ автори в България се сблъскват с трудности при монетизирането на творческата си продукция – заради неразвения художествен пазар в страната (Попов 1992) и малкото на брой комерсиални художествени галерии, които предлагат резбени произведения<sup>2</sup>, възможностите им за продажба и налагането им на пазара са силно ограничени. В страната се продават предимно творби на утвърдени автори в сферата на т.нар. „изящ-

ни“<sup>3</sup> изкуства – живопис, графика и скулптура. Колекционерите на изкуство в България са статистически малко на брой и предпочитат да включват в колекциите си произведения с доказана финансова възвръщаемост (Петкова 2021). Точно поради този факт младите автори имат нужда от обогатяване на художественото си портфолио с подобен тип участия, показващи на публика и колекционери възходящ потенциал.

Същото се отнася и за утвърдени вече автори, които желаят да разширят обхвата на публиката си, както и да поддържат творческия си устрем в условия, различни от спокойствието и комфорта на ателието.

### 2. Възможности за общуване с публиката

Симпозиумите винаги се провеждат на отворени публични пространства, което предразполага за едно неформално, по-личностно общуване на твореца с постоянната и/или приходеща публика. Работата на терен привлича любопитните погледи и дори човек да не е пряко свързан с изкуството и при него да липсва култура на търсене на изкуство, то близкият досег до работещи творци е достатъчен повод за разговор. Приобщаването на българския зрител към подобен тип изяви би довело впоследствие до пълни салони по време на активния сезон на галерийните мероприятия, свързани с изкуство. Неформалният термин, който се използва в гилдиите на творците – „да се обучи публиката“ – е неслучаен, дългогодишната липса на насочена държавна и институционална политика, свързана с приобщаването на публиката към културния живот, е довела до трудната ситуация, в която всяка гилдия да трябва да си „възпитава“ публика. Културата обикновено е държавна политика, тя е свързана с нормалното функциониране на обществото и запълва нишата, отговаряща за качеството на определяне на стандарта на живот. За европейска страна като България, с икономика, определяна като все още развиваща се независимо от ста-

<sup>1</sup> Според данни от кураторската изложба „Ното Lignum / Сглобеният човек – скулптура от дърво“, куратор Галя Декова, 20.06. – 27.11.2023 г., галерия „Васка Емануилова“, филиал на СГХГ.

<sup>2</sup> Предимно в столицата и в района на гр. Трявба и община Габрово.

<sup>3</sup> В България все още съществува остарялото разделяне на изкуството в двете му направления – изящно и приложно. Този принцип не се използва от години в Западна Европа, тъй като е предпоставка за изкуствено принижаване на едното и извисяване на другото направление. Съвременното изкуство има изключително разнообразни и разнопосочни проявления, в които авторите използват техники и способности от всички познати видове и жанрове и това прави разделението на приложни и изящни нерелевантно към настоящия век.

тута ѝ на член на Европейския съюз, е напълно нормално да съществува постоянна централизирана политика, насочена към развитието на културата и изкуствата с цел да обогатява живота на средностатистическия гражданин. Да цениш и разбираш изкуството са качества, които се придобиват в ранна детска възраст с постоянни действия от страна на държавата, общините и културните центрове. Такива политики имат всички страни от Западна и Централна Европа и там пазарът на изкуствата е стабилен и развит.

### **3. Възможността творецът сам да предизвика себе си**

За никого не е тайна, че работата на терен изисква определени умения и опит. Краткият времеви период – обикновено между 10 и 20 дни, в който се провеждат такъв тип художествени мероприятия, означава предварителна подготовка за и познаване на процеса. Художникът трябва да умее безпроблемно да работи с всички електрически и ръчни дървообработващи машини и инструменти, необходими за постигане на конкретните му творчески търсения. Трябва да е способен да работи на открито, под напрежение, да спазва сроковете и да се адаптира към материала, който му е предоставен. Тези условия и изисквания към участниците сами по себе си вече представляват предизвикателство. Да извадиш себе си от личната зона на комфорт не е по възможностите на всеки. Да твориш в големи мащаби – също. Личните предпочитания на твореца определят формата на творчеството му, а изработката на голяма пластична форма винаги е свързана с определен тип нагласа и възглед.

В България съществуват два вида симпозиуми по начина им на организиране: такива с учебно-творческа цел – случващи се под ръководството на учебно учреждение по изкуства, било то професионална гимназия или висше училище, и изцяло творчески на конкурсен принцип – организирани от учреждение или частно лице с основна цел създаване на изкуство и обмяна на опит.<sup>4</sup> Този текст няма да разглежда ученическите пленерни изяви, понеже основната им цел е постигане на по-добри работни резултати на погравстващите. Бегло ще се спрем и на академичните симпозиуми (тези, организирани от различни катедри на Националната художествена академия и най-вече от Катедра „Резба“). През годините спорадично и периодично са се случвали подобни в различни точки на страната, организирани от Катедра

„Резба“, като симпозиума в Банско, Пампорово, Ахтопол, Бързия, Нови Хан и др. Спецификата им е следната – преподаватели от няколко катедри, както и студенти работят съвместно проекти в дърво. При някои от мероприятията се изработват авторски проекти само на преподаватели, при други студентите имат възможност да направят своя авторска работа почти или без намесата на преподавател. Този вид симпозиуми подготвя младия творец за работа на терен, за експедитивност при изработката както на проекта, така и на действителната творба – нещо, което не може да се случи в академичното ателие. Обмяната на знания и опит между двете групи (преподавателска и студентска) е изключително важна за формирането на специфични качества при младия художник. Смесването на хора от различни катедри и направления в изкуството е благоприятно и предоставя възможности на младите да експериментират, да надграждат и поставят свои нови търсения.

Другият вид симпозиуми – изцяло творческите – са тези, които предизвикват нашия интерес. Някои от тях са симпозиумът в Ясна поляна, Тревненския облог, Симпозиум форма, Бяла, Добринище, Самоков, Шишковци, Русе, Велико Търново, Очин дол и други, повечето от които с временен (еднократен) характер. В тях взимат участие вече завършили своето художествено образование млади творци, както и всички утвърдени автори. В България през годините са правени много подобни – както еднократни, така и такива, запазили се във времето. Една от трудните части в организирането на тези симпозиуми е намирането на финансиране. До 1989 г. и малко след това финансирането е осигурявано от държавните структури, свързани с култура и изкуство. Към средата на 90-те години на XX век тази практика приключва поради изчерпване на държавния ресурс и съкращаване на разходите, както и разформироване и преобразуване на структурите, свързани с изкуство и преминаването им от държавно към частно самоуправление. Една такава структура е Съюзът на българските художници. Спирането на държавната субсидия към подобен тип учреждения налага свиване на бюджета и промяна в начина на управление на капиталите. Независимо от това един такъв скулптурен симпозиум оцелява през годините – този в с. Ясна поляна, община Приморско. С частното финансиране на общината и стегнатата организация на секция „Скулптура“, независимо от двете му прекъсвания през годините, симпозиумът в Ясна поляна

<sup>4</sup> Отново трябва да се каже, че текстът разглежда единствено скулптурните симпозиуми в дърво – понеже те са основни за художниците резбари.

на днес е най-старият действащ симпозиум в страната и Европа. Ще се спрем на него малко по-подробно заради интересната годишнина, която симпозиумът имаше тази година.

Първото издание на симпозиума се провежда през 1983 г., като през годините той има две прекъсвания – заради политическите промени в страната след 1990 г. и по време на пандемията от Ковид-19. Към днешна дата (2023 г.) той отбелязва 40-годишния си юбилей, като през този период са проведени 33 издания на симпозиума. Още в началото му инициативата за създаването му идва от Съюза на българските художници и до ден днешен с помощта на спонсори като Община Приморско симпозиумът в Ясна поляна продължава да се осъществява. Участие в него може да заяви всеки художник, доказал способност при работа с дърво, като секцията не поставя ограничения в направлението на участниците, нито във възрастовата им група. За 33-те си издания там са създадени стотици скулптурни произведения в дърво на български и чуждестранни художници, които са разпръснати в Община Приморско. Оформените скулптурни паркови пространства се възприемат като отворени галерии от публиката – местни и гости на общината. Нова инициатива на местното читалище е и провеждането на детски пленер по времето на симпозиума, чиято цел е освен да въвежда подрастващите в света на изкуството допълнително да рекламира и популяризира самия симпозиум. Трябва ясно да назовем приноса в изкуството при случването на пленерните мероприятия. М. Василева казва следното (1994):

*Симпозиумите по скулптура в дърво в района на Странджа-Сакар (...) изиграха много важна роля за разчупване на мисленето и на авторите, и на зрителята по отношение на това какво представлява един скулптурно-пластичен обект. (...) Именно на тези пленери се създадоха интересни пространствени конструкции, които могат да бъдат определени като скулптури, като декоративни пластики, но и като инсталации.*

Реално – освен възможност за друга, по-различна изява на художниците скулптори, тези пленерни мероприятия създават едно естествено място за представяне на художниците резбари. Ограниченията на времето тогава (преди промените в политическия живот на страната от 1989 г.), които налагат определен тертип и модел, както и възможност за работа на рез-

барите, сравнително тясното им специализиране в декоративно-приложното направление бива разчупено постепенно от кавалетните изяви по време от сезоните и салоните и от монументалните такива, но на свободна тематика – по време на симпозиумите. Резбарят, за разлика от скулптора, добре познава основите на процеса на дървообработка и има възможността да направи по време на пленерите пластични форми, съчетаващи занаятчийските си умения в обработката на дърво заедно с художествените си такива. Участията на резбарите (още тогава) може да се разглежда по няколко начина – условие за налагане и позициониране на сцената на изкуствата, начин за утвърждаване на мястото на изкуството, но и на личното творчество на всеки резбар, както и като здравословна конкуренция с представителите на „изящните“ изкуства. Статутът на резбаря художник по това време е утвърден от далновидното водене на академичната катедра и нейния подем, както и от множеството спечелени от нейните членове и завършили студенти проекти, свързани с архитектурно-интериорния синтез. Утвърждаването обаче на резбаря като пълноправен и пълнокръвен художник – свободен творец на сцената на изкуствата в страната, е цел както тогава, така и днес.

Ако разгледаме в частност тазгодишното издание на симпозиума в Ясна поляна, в което за съжаление липсваше чуждестранно присъствие, можем да забележим следното – участници бяха двама скулптора и трима резбаря. Първите двама ясно са заявили през годините предпочитанието си към работа с материала дърво, както и уменията им за неговата художествена обработка. За резбарите това се подразбира – техните творчески търсения са изцяло свързани с този материал. В този вид симпозиуми в страната винаги има представител от резбарската гилдия. Ако разгледаме изложбените паркови пространства в общината, както и новосъздадените пластики от тази година, ясно можем да откروим резбарските от скулптурните пластики, което може да се счита за положителен белег – резбарското изкуство, независимо от сътресенията в политическия, икономическия и културния живот на страната, запазва своите специфики и търсения. Експериментите и възгледите се променят и усъвършенстват (Василчина 2018), но традицията, силно вкоренена в основите му, спомага то да има един отличителен естетически изглед (Ангелов 1989), отделящ го от всяко друго

<sup>5</sup> По данни от личен разговор със скулптора Никола Диков, член на секция „Скулптура“ на СБХ, дългогодишен участник в симпозиума, домакин, съорганизатор и инициатор на възобновяването му след средата на 90-те години на XX век и доайен на мероприятияето.

пластично изкуство, както в страната, така и по света. Независимото какво е отношението на автора към съвременното и как той самият възприема термина „съвременно изкуство“ и неговите явни материални проявления, трансформационния характер на резбарството го прави и до сега отличително и забележително – качество необходимо, за да бъдеш открит на пазара на съвременното изкуство.

Международните скулптурни симпозиуми в дърво предлагат същите възможности на българските художници резбари, както националните, но с увеличен диапазон на популяризиране, заради по-мощния публичен обхват. Такива има в Европа, Африка, Северна и Южна Америка и Азия. Статутът им най-често е подобен на тези в България и включва избор на участници според представените проекти, най-често в сферата на съвременната абстрактна скулптура. Някои от тях предлагат по-добри финансови условия за участниците, което може да е допълнителен стимул за българския художник. И също като националните, в повечето няма ограничения в направлението и възрастовата граница на участниците. Такива симпозиуми всеки творец може да потърси чрез Алианса на интернационалните скулптурни симпозиуми. Като положителна характеристика отбелязваме също и факта на обмяна на международен опит и естетически възгледи и съответно – създаването на взаимоотношения с чуждестранни артисти и културни институции.

Ако трябва да обобщим, дори и без да разглеждаме детайлно международните симпозиуми, провеждани в чужбина, чиито мащаби са в пъти по-големи, както и ползите за самия художник от тях, можем да изведем следните няколко преимущества на пленерите и участието в тях: комуникация, лично творческо предизвикателство, обмяна на опит и впечатления, отваряне на диапазона за разбиране, финансиране на лична творческа дейност и не на последно място – свободната тематика – възможност за твореца да създаде творба без условия. Това е една възможност българският творец да отгърне от сивотата и трудността на ежедневието си – неща, които изначално потискат творческия процес и устрем.

Приносът за резбарското изкуство пък е основно в популяризирането – участията предлагат „безплатна“ реклама както за твореца, така и за цялата гилдия. Липсата на достатъчно на брой образци на това изкуство в общественото пространство към настоящия момент, както и ниската покупателна способност на населението изисква гилдията в своята цялост, както и всеки творец самостоятелно, да популяризира чрез работата си и участията си в прояви всяко едно от направленията на резбарството. За да се обособи пазар, той трябва постоянно да бъде „захранван“ с произведения и информация. Пазарната икономика изисква разчупване на старите стереотипи, „излизане“ от ателието и разговор с публиката. Комуникацията в гилдията е важна, но още по-важна е тази със зрителя – ако творецът и галериите стоят от едната страна на икономическата права, то зрителят – колекционер и потребител на изкуство, стои от другата страна, а по средата е постоянният положителен маркетинг. Колкото по-висок и положителен е общественият профил на едно изкуство в обществото, толкова по-сигурно е че неговият пазар ще се развива благоприятно. Всяка една проява на резбар би трябвало да разпространява личното творчество, но и самото изкуство. В момента пазарът е съсредоточен в няколко точки в страната и е изключително оскъден, представителните изложби са със сравнително ниска чувателност и гледаемост и не постигат нужния ефект. Извънсалонните прояви са тези, които биха могли да донесат положителна промяна, стига тя да бъде желана, осъзната предварително и подготвена професионално.

В заключение, съвременната художествена резба и художниците резбари се нуждаят от засилване на положителния обществен профил на изкуството. Като изключим съвременните методи на популяризиране в социалните медии и мрежата, както и самостоятелните и общи представителни изложби, традиционен метод, доказан във времето, е участието в симпозиуми. Симпозиумите остават естествен начин за утвърждаване на името на художника, по време на които резбарите могат да разгърнат потенциала си и неограничавани от всякакви условия да изразят и осъществят собствени си възгледи и естетически търсения.

**БИБЛИОГРАФИЯ**

АНГЕЛОВ, Валентин, ДИМИТРОВ, Д., ЯНЕВА, В., ЛО-  
ЗАНОВА, С., 1989. *Съвременни декоративно-при-  
ложни изкуства в България*. София: БАН.

ВАСИЛЕВА, Мария, 1994. Началото на нашия аван-  
гард? *списание „Изкуство“*. 1994. Бр. 17, с. 6 – 9.

ВАСИЛЧИНА, Виолета, 2018. Отново резба на  
Шипка б. в. *„Култура“*. 2018. Бр. 6, с. 8.

ПЕТКОВА, Светла, 2021. Колекциониране на из-  
куство в България. История, посоки и пробле-  
ми на средата, 2021, [посетено 23 ноември  
2023]. [https://openartfiles.bg/bg/topics/3308-art-  
collection-in-bulgaria](https://openartfiles.bg/bg/topics/3308-art-collection-in-bulgaria)

ПОПОВ, Чавдар, 1992. Някои аспекти на променя-  
щия се художествен живот. *списание „Проблеми  
в изкуството“*. 1992. Бр. 2, с 54 – 58.

---